

Reforma Společné zemědělské politiky EU

Podkladový dokument pro kulatý stůl Národního konventu o EU

Doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.
Katedra regionálních studií
Národohospodářská fakulta VŠE Praha

Vysoká škola ekonomická v Praze
Národohospodářská fakulta
nám. W. Churchilla 1938/4, 130 67 Praha 3 - Žižkov
IČO: 61384399, DIČ: CZ61384399, Tel: 224 095 521
www.vse.cz

Verze 31. října 2018

Obsah

1. Základní východiska a důvody reformy Společné zemědělské politiky EU v kontextu současné situace v ČR	3
2. Budoucí podoba SZP EU dle návrhů Evropské komise	5
3. Finanční nástroje a jejich uplatnění v rámci SZP EU – souvislosti, výzvy, rizika	7
4. Problematické okruhy implementace SZP EU z pohledu ČR	8
Použité zdroje.....	9

1. Základní východiska a důvody reformy Společné zemědělské politiky EU v kontextu současné situace v ČR

Společná zemědělská politika (dále jen SZP) EU prošla už mnoha reformami, které postupně různými způsoby zaváděly odklon podpory produkce na další aktivity sektoru zemědělství. Hlavní cíle reformem směřovaly na ochranu sektoru zemědělství a podporu konceptu multifunkčnosti. Tlaky na reformy SZP byly v minulých dekádách jak vnějšího, tak vnitřního charakteru. Zdůvodnění zásadnějších změn v nastavení SZP se v jednotlivých obdobích sice lišilo, nicméně jejich základní podoba se stále promítá do aktuálních diskusí o budoucí podobě této politiky. Viktorová a Pělucha (2005, str. 7) vymezili zejména zajištění potravinové soběstačnosti v bezprostředním období po 2. světové válce, zlepšení příjmové struktury zemědělského obyvatelstva v 60. a 70. letech, řešení negativních důsledků intenzivního zemědělského hospodaření v 80. a 90. letech, a stupňující se požadavky Světové obchodní organizace na liberálnější pojetí trhu se zemědělskými komoditami na globální úrovni.

Proto byla provedena v roce 1992 McSharryho reforma SZP, která byla první oficiální reformou nazvanou podle komisaře pro zemědělské otázky Raye McSharryho. Právě jeho přístup a zavedení některých reformních bodů pomohlo v té době při vyjednávání v rámci Světové obchodní organizace. Bureau (2002, str. 21) shrnul hlavní cíle této reformy do kontextu celkového vývoje tehdejší SZP EU. V podstatě šlo o přizpůsobení množství zemědělské produkce její poptávce, změnu konkurenčního prostředí zemědělských produktů EU prostřednictvím přiblížení cen zemědělských komodit ke světovým cenám a snížení rostoucích rozpočtových výdajů EU na SZP EU. Prostřednictvím efektivnějšího využití realizovaných výdajů se mělo také přispět k lepšímu geografickému rozdělení dopadů této politiky na venkově včetně zvýšení podpor na ochranu životního prostředí. Právě poslední dva zmíněné body této reformy představovaly první náznak posunu SZP EU k teritoriálně vymezené politice. Mezi hlavní nástroje uvedených cílů patřilo omezení výrobních faktorů, snížení intervenčních cen a snížení exportních subvencí, které byly kompenzovány systémem přímých plateb a podporami směřujícími k strukturálním změnám v zemědělství.

I přes deklarované cíle McSharryho reformy, které měly mj. posílit lepší teritoriální redistribuci dopadů této politiky, hlavní problémy stále zůstávaly. Tato první klíčová reforma SZP EU nebyla provedena zcela důsledně. I když postupně došlo ke snížení orné půdy a také využitelné zemědělské půdy, tak po celé období devadesátých let až do roku 2003 se celkově nedařilo přiblížit trh se zemědělskými komoditami k rovnováze. Výdaje na zemědělství se v rozpočtu EU nijak výrazně nesnižovaly. Podle očekávání se spíše měnila jejich struktura, tj. postupně se snižovaly cenové podpory a naopak se zvyšovaly přímé podpory producentů prostřednictvím zmíněných přímých plateb, které se staly dominantní výdajovou položkou. Celkově podpora zemědělských producentů v období 1992 až 2003 rostla a zemědělství v EU si tak stále uchovávalo silnou dotační úroveň. Na situaci v SZP EU koncem 90. let reagovala tzv. Agenda 2000, která konkrétněji vymezila podobu *evropského modelu zemědělství*. Jejím dílčím úkolem bylo řešení zmíněných neúspěchů McSharryho reformy, tj. řešení stále netransparentního a kontraproduktivního dotačního systému, vysoké finanční náročnosti a snahy zachovat diverzitu zemědělských systémů existujících po celém území EU, včetně regionů se specifickými problémy prostřednictvím posilování agroenvironmentálních plateb a plateb na méně příznivé oblasti.

Výše uvedené reformy, tj. McSharryho reforma a Agenda 2000, byly velmi důležité, protože představovaly historicky první náznaky částečného ukotvení postulatů politiky rozvoje venkova do SZP EU. Hlavní tezí Agendy 2000 se tak stalo posílení rozvoje multifunkčního zemědělství, podpora existence životaschopných zemědělských podniků, hlubší propojení zemědělství s rozvojem venkova a posílení environmentálních aspektů zemědělství na venkově. Nicméně SZP EU se podrobovala i nadále různým reformám nebo dílčím revizím, přičemž celkově je možné zaznamenat určitou kontinuitu v nastavení některých opatření této politiky. Lze tudíž zmínit např. výsledky tzv. Fischlerovy reformy z roku 2003, které se staly podkladem pro formulaci nastavení SZP EU v období 2007 – 2013. Výsledkem těchto procesů bylo nastavení v podobě dvou pilířů, přičemž zásadním reformním krokem bylo spuštění samostatného fondu pro rozvoj venkova, tj. Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (*EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development*). V letech 2008 a 2009 pak dále probíhala revize Fischlerovy reformy, tzv. Kontrolou zdravotního stavu SZP EU (*Health Check*). Výsledky této revize se následně promítly do podoby SZP EU současného období 2014 - 2020.

Jak tedy hodnotit současnou SZP EU z pohledu ČR? Celkově ji lze hodnotit pozitivně s ohledem na přínosy ke stabilitě zemědělství a dosahovaných výsledků v tomto sektoru. Problémem je však její vnitřní nekonzistentnost, kdy na jedné straně se očekává produkce kvalitních zemědělských produktů a potravin při současném zajišťování vysokého stupně ochrany životního prostředí a ideálně komplexního rozvoje venkovských oblastí. Tímto se však tato politika stává příliš ambiciózní pro řešení celé řady souvisejících problémů, přičemž alokované finanční prostředky nemusí být k tomuto zcela postačující. Nejvíce se to projevuje v případě politiky rozvoje venkova, kterou dlouhodobě provází tzv. *Caballerův paradox* (Caballero *et al.*, 2005, str. 282), tj. nesoulad mezi cíli a záběrem politiky rozvoje venkova a dosahovanými výsledky. Výsledkem je unijní nastavení zemědělského chápání venkovského prostoru a jeho podpora skrze *zemědělského* fondu pro rozvoj venkova (Pěluča & Květoň, 2017). Pro zástupce venkovských oblastí, kteří se nezabývají zemědělstvím (tj. obce, neziskové organizace či nezemědělské podnikatelé), pak představuje názvosloví „politika rozvoje venkova“ spíše frustrující a v podstatě nedosažitelný systém veřejných zdrojů.

České zemědělství vykazuje z historických důvodů specifika, která nejsou a ani nebudou v souladu s dlouhodobými prioritami EU. Jedná se zejména o velikostní strukturu zemědělských podniků, která se nijak dramaticky nezměnila ani téměř po 30 letech po sametové revoluci. Z tohoto důvodu je nezbytné jasně formulovat budoucí priority našich národních zájmů, tj. jestli je nebo není v zájmu ČR mít tuto specifickou zemědělskou strukturu a k tomu přizpůsobit příslušné kroky. Pokud budeme akceptovat tento charakteristický rys jako objektivní a do budoucna nijak zásadně neměnný fakt, tak bude nutné jej razantněji prosazovat také na úrovni EU. Slabá obhajoba tohoto faktu povede k dramatickému omezení až likvidaci současné dominantní podoby českého zemědělství. V takovém případě by ale bylo nezbytné provést radikální reformu celé zemědělské politiky ČR a přizpůsobit k tomu jednotlivé kroky a mít velmi silnou politickou podporu. Úspěšná radikální reforma spojená s omezováním dotací do sektoru zemědělství by však musela být realizována ve všech členských zemích EU. Tento předpoklad však není v současné konstelaci reálný a s ohledem na nutnost zajištění potravinové bezpečnosti ČR není takový experimentální přístup vhodný ani možný. Z tohoto důvodu je potřeba se vrátit do reality a v těchto diskusích zdůraznit, že české zemědělství jako celek je v evropském kontextu velmi atypické a bude vždy vykazovat specifika svého rozvoje.

2. Budoucí podoba SZP EU dle návrhů Evropské komise

Při formulaci jakýchkoliv reforem SZP EU Evropská komise zpravidla sumarizovala a aktualizovala její hlavní cíle, které se z logiky věci vždy měnily v závislosti na vývoji celé řady faktorů (viz předchozí kapitola). V červnu 2017 zveřejnila Evropská komise (2017a, str. 24) „Diskusní dokument o budoucnosti financí EU“, ve kterém zdůraznila nutnost zachovat a neměnit v příštím programovém období 2021 – 2027 některé cíle SZP EU, tj. zajišťovat bezpečné a zdravé potraviny, konkurenceschopné odvětví, odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva a ochranu našich přírodních zdrojů, naší krajiny, životního prostředí a opatření v oblasti klimatu. Už v tomto dokumentu byly rámcově naznačeny první budoucí změny, které spočívaly v modernizaci a zjednodušení SZP EU, úpravě režimu poskytování přímých plateb, větší motivaci zemědělců k poskytování veřejných statků a podpoře životaschopné venkovské komunity prostřednictvím silnější provázanosti se strukturálními fondy.

V listopadu 2017 předložila Evropská komise své sdělení s návrhem o budoucí podobě SZP EU (Evropská komise, 2017b). Tento dokument představuje základní východisko pro připravovanou reformu SZP EU po roce 2020. Ačkoliv základní cíle této politiky zůstávají stejné (viz předchozí odstavec), přesto dojde k zásadní změně způsobu jejího provádění. SZP EU by se ve své realizaci měla přiblížit formě uplatňované v rámci politiky soudržnosti EU. SZP zůstane i nadále společnou politikou EU, tj. celkové cíle politiky budou stanoveny společně na úrovni EU, nicméně bude ponechána určitá míra flexibility v jejím provádění na národní úrovni. Evropská komise však předpokládá, že každý členský stát EU bude zpracovávat vlastní „strategický plán společné zemědělské politiky“, ve kterém budou jednotlivé členské státy formulovat způsoby, kterými budou chtít dosáhnout společných cílů EU. Tyto národní strategické dokumenty budou podléhat schválení ze strany Evropské komise, což je do značné míry podobný princip strategického managementu veřejných výdajů, který je uplatňován ve výše uvedené politice soudržnosti. Touto formou bude nově podpořen princip subsidiarity v rámci I. pilíře EU. Členské země budou mít větší míru zodpovědnosti za adaptaci SZP EU v národním kontextu při zachování nutnosti dosahovat a plnit hlavní cíle EU.

Dle výsledků veřejných diskusí na unijní úrovni předložila Evropská komise na počátku června 2018 své legislativní návrhy týkající se SZP po roce 2020 pro 27 členských zemí EU a to s ohledem na Brexit. Hlavní prvky reformované SZP EU by podle Evropské komise měly reflektovat následující faktory, které změnilly kontext této politiky od doby její poslední úpravy v roce 2013, tj. (Evropská komise, 2018, str. 1):

- *Ceny zemědělských produktů se významně snížily – stlačily je makroekonomické faktory, geopolitické tlaky i další síly;*
- *Důraz obchodních jednání se viditelněji přesunul od mnohostranných dohod na dvoustranné dohody a EU se více otevřela světovým trhům;*
- *EU přistoupila k novým mezinárodním závazkům – např. ohledně zmírňování změny klimatu (prostřednictvím COP 21) a široké škály aspektů mezinárodního vývoje (prostřednictvím cílů OSN týkajících se udržitelného rozvoje), jakož i k úsilí v oblasti lepší reakce na ostatní geopolitický vývoj, včetně migrace.*

Podle tohoto návrhu nařízení by se SZP EU měla odpovídajícím způsobem vypořádat s těmito vnějšími faktory, které jsou dále doprovázeny i řadou vnitřních faktorů, tj. např. ekonomická životaschopnost zemědělského odvětví, péče o životní prostředí, opatření reagující na změny klimatu a ekonomické a sociální struktury venkovských oblastí. Podle návrhu víceletého finančního rámce na období 2021 – 2027 (Evropská komise, 2018b) by SZP EU měla stále zahrnovat jeho významnou část, přičemž dle současných cen by Evropský zemědělský záruční fond měl zahrnovat 286,2 mld. EUR a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova 78,8 mld. EUR. Tyto finanční prostředky budou dále doplněny o 10 mld. EUR v případě programu Horizont Evropa ve vazbě na podporu výzkumu a inovací v oblasti potravinářství, zemědělství, rozvoje venkova a biohospodářství.

I nadále tak zůstanou v platnosti dva pilíře zaměřené na přímé platby a tržní opatření na straně jedné, a na straně druhé na problematiku rozvoje venkova (EAFRD). Druhý pilíř SZP EU byl implementován formou strategických plánů schvalovaných na úrovni Evropské komise již v období 2007 – 2013 i v současném období 2014 – 2020. Zásadnější dopad lze tudíž očekávat zejména pro řešení intervencí v prvním pilíři. Evropská komise dlouhodobě upozorňuje na to, že drtivou část podpory prvního pilíře získává velmi malý podíl velkých zemědělských podniků. Proto dlouhodobě preferuje upřednostnění malých zemědělských podniků, což není v souladu se zemědělskou strukturou České republiky, která byla ovlivněna specifickým vývojem od 50. let minulého století (viz předchozí kapitola).

Evropská komise navrhuje (2017a) změny v SZP EU, které budou jednoznačně ovlivňovat podmínky v ČR:

- povinné zavedení stropů pro přímé platby se zohledněním prvku práce, aby se předešlo negativním dopadům na zaměstnanost,
- mohly by být rovněž zavedeny postupně klesající platby jako způsob, jak snížit podporu pro větší zemědělské podniky,
- větší zaměření na redistributivní platby, aby bylo možné poskytovat podporu cíleným způsobem, např. malým a středním podnikům,
- zajistit podporu skutečným zemědělcům a soustředit se při tom na ty, kteří aktivně provozují zemědělskou činnost za účelem získání obživy.

Druhý pilíř SZP EU by měl podle Evropské komise i nadále posilovat místní venkovské ekonomiky a zvyšovat prosperitu ve venkovských oblastech. Příslušný fond pro rozvoj venkova by tudíž měl i nadále podporovat např. vznik řemeslných podniků, nová pracovní místa, biohospodářství, oběhové hospodářství a ekoturistiku, investice do infrastruktury, přírodního a lidského kapitálu, včetně odborné přípravy programů na rozvoj nových dovedností, kvalitního vzdělávání. Pojetí současné politiky rozvoje venkova EU však není v dikci komplexního rozvoje venkovských oblastí, ale důraz je kladen na „zemědělské“ pojetí rozvoje venkova, což v období 2014 – 2020 vygradovalo v paradigmatické pojetí neoproduktivismu (Pěluha a Květoň, 2017). Určitou míru kontroverznosti v očekávaných cílech politiky rozvoje venkova identifikovala i Evropská komise v některých svých dílčích analýzách (European Commission, 2017c, str. 28), ve kterých předpokládá, že venkov jako celek může vytvářet nové pracovní příležitosti i na úkor sektoru zemědělství. Revize tohoto přístupu by měla být rovněž zahrnuta do diskuse v rámci odborného kulatého stolu.

3. Finanční nástroje a jejich uplatnění v rámci SZP EU – souvislosti, výzvy, rizika

Evropská komise předpokládá širší uplatnění tzv. finančních nástrojů v rámci jednotlivých politik v příštím programovém období 2021 – 2027. Finanční nástroje představují z dlouhodobého hlediska zásadní proměnu v systému poskytování finančních prostředků z veřejných zdrojů, protože se jedná zpravidla o zvýhodněné úvěry (příp. kombinace dotací a zvýhodněných úvěrů), mikroúvěry, záruky, kapitálové vstupy a poradenství. Finanční nástroje lze použít v případě projektů, které generují příjem, a zároveň se jedná o segment podpory, ve kterém dochází k prokazatelnému tržnímu selhání. Z tohoto důvodu budou i nadále používány klasické dotační mechanismy ve veřejných výdajových programech zejména v projektech, které příjem negenerují. Právě tato tematika je a bude velmi aktuální v širším spektru implementace nejen SZP EU, ale také Evropských Strukturálních a Investičních Fondů (ESIF) i s ohledem na snižující se ochotu některých členských států EU neustále „posílat“ nevratné finance do méně vyspělých regionů. Právě recyklace veřejných prostředků formou finančních nástrojů je a bude výrazné téma i ve vazbě na nižší rozpočet EU v souvislosti s Brexitem.

Finanční nástroje nebyly v rámci SZP EU v programovém období 2014-2020 v ČR zavedeny. Evropská komise navrhla v prvních draftech nařízení k příštímu programovému období jejich povinné využívání zejména v případě investičních projektů. Ve vazbě na potřebu zaplnit investiční mezeru v unijním zemědělském sektoru a zlepšit některým prioritním skupinám příjemců přístup k finančním nástrojům (např. mladí zemědělci či začínající podnikatelé s rizikovějším profilem) doporučuje Evropská komise intenzivnější využívání záruk InvestEU a kombinace grantů a finančních nástrojů. V tomto směru i očekává, že v připravovaných strategických plánech SZP členské státy EU stanoví vhodné cíle, příjemce a preferenční podmínky a další implementační pravidla, protože se *„finanční nástroje v jednotlivých členských státech výrazně liší v důsledku odlišného přístupu k financím, rozvoji bankovního sektoru, přítomnosti rizikového kapitálu, obeznamenosti s veřejnou administrativou a potenciální škálou příjemců“* (Evropská komise, 2018, str. 26).

Podle analýzy IREAS (2018) lze vymezit typické výhody a nevýhody pro rozhodnutí zahájit využívání finančních nástrojů v příslušné politice. Mezi hlavní výhody lze zařadit návratnost zdrojů a jejich možnost budoucího opětovného využití. Rovněž lze uvést pákový efekt, který spočívá v zapojení dodatečných finančních zdrojů. Ve srovnání s dosavadní praxí přísných pravidel pro poskytování dotací na investiční projekty (např. pravidla pro výběrová řízení) je v případě finančních nástrojů výhodou větší flexibilita a nižší administrativní náročnost. Příjemce rovněž může dostat kromě poradenství také finanční zdroje až do výše 100 % celkových způsobilých výdajů před realizací samotné investice. Pro řídicí orgány je aplikace finančních nástrojů v první fázi implementace programu výhodná, protože příslušná částka alokovaná pro tyto nástroje se považuje jako platba prošlá certifikací (tj. bezprostředně nehrozí v prvních letech nového období tzv. automatické zrušení závazku). Na druhou stranu však jsou i nevýhody, tj. příslušné finanční prostředky musí být do konce daného programového období v rámci finančních nástrojů vyčerpány, jinak hrozí riziko vrácení příslušné nevyčerpané části. Také je nevýhodou počáteční nákladnost a náročnost zřízení nové formy podpory, protože

zřízení zcela nového nástroje může trvat až 18 měsíců. Zavedení finančních nástrojů bylo zpravidla u vybraných segmentů doprovázeno poklesem absorpční kapacity.

Pokud zůstane povinnost v návrzích nařízení pro uplatnění finančních nástrojů v opatřeních SZP EU, bude nutné s největší pravděpodobností využít stávající dlouhodobé zkušenosti s poskytováním podobných forem podpor v rámci PGRLF – Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, který si od poloviny 90. let minulého století postupně vybudoval u zemědělské komunity velmi dobrou pověst. Budování zcela nových institucí pro aplikaci finančních nástrojů by v tomto směru bylo pravděpodobně kontraproduktivní, protože každá taková změna (nový nástroj, úprava podmínek, apod.) vyžaduje čas, než je akceptována svými žadateli, cílovou skupinou. Díky pákovému efektu se podařilo PGRLF od roku 1994 postupně podpořit spektrum projektů v hodnotě převyšující 200 mld. Kč.

4. Problematické okruhy implementace SZP EU z pohledu ČR

V rámci diskuse kulatého stolu k reformě SZP EU je nezbytné věnovat pozornost jednak navrhovaným prioritám a způsobům implementace SZP EU po roce 2020 na straně jedné, a na straně druhé reflektovat výchozí potřeby, problémy a potenciál zemědělství a venkova České republiky. Podle Hrtúsové (2017, str. 8) představuje problematika krácení přímých plateb velký problém zejména pro velké podniky v ČR. Vzhledem k tomu, že ČR má dlouhodobě největší průměrnou plochu farem (přes 130 ha), tak dopady zastropování a degresivity přímých plateb by zásadním způsobem ovlivnilo specifické české zemědělství. Segment malých rodinných farem je v ČR velmi malý ve srovnání se sousedním Polskem nebo Francií, pro které by tento přístup byl naopak nejvýhodnější. Na druhou stranu by měly velké farmy převzít větší míru zodpovědnosti v oblasti *greening*, tj. ekologizace zemědělské výroby. V této oblasti by měly fungovat stejné podmínky ve všech členských státech EU z hlediska poskytování dotací a neupřednostňovat jeden velikostní typ před jiným. V opačném případě je pak lepší zvážit i kompletní zrušení dotací v prvním pilíři SZP EU, což by představovalo velmi radikální reformu, která není reálná v podmínkách politického vlivu Francie na nastavení SZP.

V rámci politiky rozvoje venkova, tj. druhý pilíř, je potřeba vyjasnit zaměření na skutečně venkovské rozvojové aspekty s důrazem na nezemědělské aktivity, zejména pak podporu obcí, neziskových organizací a nezemědělských podnikatelů působících ve venkovských oblastech. Toto je však primární problém nastavení politiky rozvoje venkova ze strany EU. Je vhodné na tento dlouhodobý problém opět upozornit (viz také Pělucha a Květoň, 2017). Pokud bude podoba druhého pilíře podobná jako v programovém období 2014 – 2020, bude vhodné reflektovat v diskusi modernizaci sektoru, neboť bude nutné směřovat podporu do moderních technologií v oblasti konceptu chytrého a precizního zemědělství 4.0. Výsledkem pak mohou být kvalitnější produkty s efektivnějšími náklady na výrobu (např. energie, využití hnojiv). I nadále by měly být podporovány environmentálně zaměřená opatření politiky rozvoje venkova (např. LFA, AEKO, Natura 2000, vodní rámcová směrnice, dobré životní podmínky zvířat, lesnictví). Jejich prostřednictvím lze postupně řešit problémy spojené se sníženou retenční schopností krajiny a tím pádem i citlivost na bleskové povodně nebo naopak sucho, pokles biodiverzity, nutnost přizpůsobení se klimatickým změnám. Zásadním problémem do budoucna se také jeví věková struktura pracovních sil v zemědělství ČR. Celkově by ale měla

být akcentována podpora diverzifikace ekonomické struktury venkovských oblastí, podpora infrastruktury (tj. místní komunikace a environmentální technická infrastruktura) a dostupnost služeb v periferních venkovských oblastech.

Poděkování:

Podkladový dokument vznikl v rámci odborných výstupů vytvořených ve výzkumném projektu podpořeného Grantovou agenturou České republiky, č. 17-12372S: „*Teoretické a metodologické perspektivy neoproduktivistické politiky rozvoje venkova EU*“.

Použité zdroje

Bureau, J., Ch. (2002). *Enlargement and reform of th EU Common Agricultural Policy – impacts on the western hemisphere countries*, Inter-American Development Bank, Washington D.C., December 21 2002.

Caballero, M., J. et al. (2005). *Agriculture, Rural Development and Land Policies*, [cit. 2018-10-19]. Dostupný na WWW: <http://siteresources.worldbank.org/INTMEXICOINSPANISH/Resources/capitulo-8.pdf>

Evropská komise (2017a). *Diskusní dokument o budoucnosti financí EU*, Evropská komise, COM(2017) 358 ze dne 28. června 2017, Rue de la Loi/Wetstraat 200, 1040, Bruxelles/Brussels. Dostupné on-line: https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_cs

Evropská komise (2017b). *Budoucnost potravinářství a zemědělství – sdělení o společné zemědělské politice po roce 2020*, 29. 11. 2017, COM(2017) 713 final. Dostupné on-line: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-17-4842 cs.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-4842_cs.htm)

European Commission (2017c). *MODERNISING AND SIMPLIFYING THE CAP - Background Document, Socio-Economic challenges facing EU agriculture and rural areas*. EUROPEAN COMMISSION, DIRECTORATE-GENERAL FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT, December 2017.

Evropská komise (2018). *Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV), a zrušuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1305/2013 a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013*. V Bruselu dne 1. 6. 2018, COM(2018) 392 final, 2018/0216(COD).

Hrtúsová, T. (2017). *Budoucnost Společné zemědělské politiky EU: změna priorit*. Měsíčník EU aktualit, Česká spořitelna, a. s., ISSN tisk: 1801-5034

IREAS (2018). *Analýza zavedení finančních nástrojů v OP Rybářství 2020+*. Finální verze analýzy. IREAS centrum, s. r. o. Zpracováno pro Ministerstvo zemědělství ČR v rámci projektu „Průběžné hodnocení OP Rybářství (k 31. 12. 2018) a analýza zavedení finančních nástrojů“. Srpen 2018.

Pělucha, M. & Květoň, V. (2017). *The role of EU rural development policy in the neoproductivist agricultural paradigm*. *Regional studies* [online]. 2017, roč. 51, č. 12, s. 1860–1870. eISSN 1360-0591. ISSN 0034-3404. DOI: 10.1080/00343404.2017.1282608.

Viktorová D. & Pělucha, M. (2005). *Uplatnění a evaluace předvstupní pomoci EU ve venkovských oblastech České republiky v kontextu vývoje zemědělské a venkovské politiky v Evropě*, studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, říjen 2005, Praha, ISBN 80-86729-21-4.